

รูปแบบการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะของทหารกองประจำการ

The Training Model to Enhance the Public Consciousness
of In-Service Military Conscripts

ศุภวดี มีเพียร¹ อาชญญา รัตน์อุบล² และ จุฬารัตน์ เพชรวิเศษ³

Supawadee Meepeen, Archanya Ratana-Ubol, and Chularat Petcharawises

บทคัดย่อ

จิตสำนึกสาธารณะเป็นคุณลักษณะสำคัญทำให้บุคคลสามารถขับเคลื่อนความรับผิดชอบต่อสังคมได้อย่างสมบูรณ์ ทหารกองประจำการเป็นกำลังพลที่สำคัญของกองทัพ ดังนั้น การวิจัยในครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะของทหารกองประจำการ โดยใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ผู้ใหญ่และการเรียนรู้โดยการรับใช้สังคม โดยมีกลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มทหารกองประจำการที่ผ่านการฝึกอบรมและมีเวลาราชการเหลือก่อนปลดประจำการไม่เกิน 6 เดือน จากหน่วยกองพันทหารราบที่ 2 กรมทหารราบที่ 4 ที่เข้าร่วมการฝึกอบรม จำนวน 30 นาย ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะของทหารกองประจำการ ประกอบด้วย 1) การเตรียมความพร้อม 2) ความร่วมมือกับชุมชน 3) การสร้างวัตถุประสงค์การเรียนรู้ 4) การเตรียมความพร้อมก่อนให้บริการชุมชน 5) การให้บริการชุมชน 6) การสะท้อนคิด และ 7) การประเมินผล ส่วนผลของระดับจิตสำนึกสาธารณะของทหารกองประจำการ พบว่า ทหารกองประจำการมีระดับจิตสำนึกสาธารณะเพิ่มขึ้น ภายหลังที่ได้รับการฝึกอบรม โดยจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่มีจิตสำนึกสาธารณะด้านการคำนึงถึงประโยชน์ของสังคมเพิ่มขึ้นร้อยละ 26.6 ทั้งนี้รูปแบบการฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้น สามารถนำไปสู่การพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของทหารกองประจำการได้ ซึ่งสามารถช่วยเหลือชุมชน สังคม และประเทศชาติได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: รูปแบบการฝึกอบรม / จิตสำนึกสาธารณะ / ทหารกองประจำการ

Article Info: Received 14 November, 2016; Received in revised form 24 October, 2018; Accepted 19 June, 2019

¹ นิสิตศึกษบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อีเมล: s.meepeen36@gmail.com.

Ph.D. Candidate in Non-Formal Education Division, Faculty of Education, Chulalongkorn University Email: s.meepeen36@gmail.com.

² อาจารย์ประจำสาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อีเมล: archanya@gmail.com

Lecturer in Non-Formal Education Division, Faculty of Education, Chulalongkorn University Email: archanya@gmail.com

³ รองผู้อำนวยการกองศึกษาวิจัยทางยุทธศาสตร์และความมั่นคง สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ กองบัญชาการกองทัพไทย อีเมล: chulawise@yahoo.com

Deputy Director of Strategic and Security Research Studies Division, National Defence Studies Institute, Royal Thai Armed Forces Headquarters
Email: chulawise@yahoo.com

Abstract

Public Consciousness is a crucial characteristic for an individual to demonstrate their responsibility to the community. Military conscripts are an important person in the Army. This study is aimed at developing a training model to enhance public consciousness of the in-service military conscripts by using adult learning and service learning. Total of 30 participants in the study were in-service military conscripts of 2nd Infantry Battalion 4th Infantry Regiment who remain their positions in the military not exceeding 6 months at the time of study. Results suggested that the training model to enhance public consciousness of in-service military conscripts was inclusive of 7 steps. 1) The preparation of in-service military conscripts 2) Provide in-service military conscripts with skills in community collaboration 3) Establish learning objectives 4) Prepare in-service military conscripts with the skills prior to the practice 5) Practical experience 6) Cognitive reflection and 7) Evaluation. Moreover, the result suggested that in-service military conscripts have increased their public consciousness after completing the training model to enhance public consciousness (26.6%). By in-service military conscripts developing their public consciousness characteristics, they will become a sustainable community service provider, a service which benefit the entire nation.

KEYWORDS: TRAINING MODEL / PUBLIC CONSCIOUSNESS / IN-SERVICE MILITARY CONSCRIPTS

บทนำ

มนุษย์เป็นทรัพยากรที่สำคัญและมีศักยภาพสูงสุด การศึกษาถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้มนุษย์เป็นทรัพยากรที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) มุ่งพัฒนาทักษะที่เหมาะสมในแต่ละช่วงวัยเพื่อวางรากฐานให้เป็นคนมีคุณภาพในอนาคต การพัฒนาทักษะสอดคล้องกับความต้องการในตลาดแรงงานและทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 การหล่อหลอมให้คนไทยมีค่านิยมตามบรรทัดฐานที่ดีทางสังคม คนไทยทุกช่วงวัยเป็นคนดี มีสุขภาวะที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย มีจิตสำนึกที่ดีต่อส่วนรวม

กระแสวัฒนธรรมต่างชาติที่ผ่านเข้ามาทำให้ค่านิยมของไทยเปลี่ยนไปยึดติดกับกระแสวัตถุนิยม และบริโภคนิยม (จินตนา สุจจาพันธ์, 2554) ส่งผลให้มนุษย์ในปัจจุบัน

ชาติจิตสำนึกทางสังคม ซึ่งหมายถึง พฤติกรรมที่มนุษย์เริ่มเห็นแก่ประโยชน์ของตนเอง มากกว่าส่วนรวม เกิดการเอารอดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน (เกียร์ตัสก์ดี แสงอรุณ, 2551) จิตสำนึกสาธารณะเป็นคุณลักษณะที่ทำให้บุคคลสามารถขับเคลื่อนความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างสมบูรณ์ ดังนั้น จิตสำนึกสาธารณะจึงมีความสำคัญทั้งต่อสังคมและต่อประเทศชาติโดยรวม

ทหารถือเป็นประชาชนกลุ่มหนึ่งที่ต้องพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะ เนื่องจากทหารมีภาระหน้าที่อันใหญ่หลวงในการรักษาความมั่นคงของชาติและช่วยเหลือบรรเทาความทุกข์ยากของประชาชน ทหารกองประจำการจัดเป็นกำลังพลที่สำคัญของกองทัพ ในยามที่ประเทศเผชิญกับวิกฤติการณ์ต่าง ๆ ทหารกองประจำการจะเป็นกำลังหลักในการช่วยเหลือประชาชน และเคลื่อนย้ายประชาชนมายังพื้นที่ปลอดภัย ฉะนั้นเมื่อทหารกองประจำการเหล่านี้ปลดประจำการไปแล้ว แต่ยังคงมีจิตใจที่รับผิดชอบต่อบ้านเมืองร่วมกันทหารกองประจำการก็สามารถเป็นกำลังหนุนที่กระจายอยู่ทั่วทั้งประเทศในยามที่ประเทศชาติต้องการความช่วยเหลือ

รูปแบบการฝึกทหารกองประจำการที่ผ่านมา พบว่า ทหารกองประจำการที่ผ่านมาถูกพัฒนาและเน้นการเพิ่มเติมความรู้ความสามารถในเรื่องวิชาทหารมากกว่า (ปรีชา แคล้วปลอดทุกข์, 2535) ในส่วนของการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะนั้น ยังไม่มีรูปแบบการฝึกอบรมด้านจิตสำนึกสาธารณะที่ชัดเจน จะขึ้นอยู่กับวิทยากรหรือผู้ฝึกอบรมเท่านั้นว่าจะให้ความสำคัญหรือไม่ มากน้อยเพียงใด การฝึกอบรม เป็นกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบหนึ่งที่ถูกนำมาใช้สำหรับการพัฒนาความรู้ ทักษะ ความชำนาญ ความสามารถ และทัศนคติในการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของการศึกษาต่อเนื่อง ซึ่งวัยผู้ใหญ่เน้นการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมหรือผ่านประสบการณ์มากกว่าการเรียนรู้ผ่านทฤษฎีปฏิบัติ เมื่อบุคคลได้ลงมือกระทำ ได้เกิดประสบการณ์โดยตรง จะได้รู้จักคิด สามารถสะท้อนความคิด และไตร่ตรองอย่างรอบคอบ จะนำไปสู่การเรียนรู้อย่างมีเป้าหมายของแต่ละบุคคล (อาชัญญา รัตน์อุบล, 2551) และจิตสำนึกสาธารณะนั้นเป็นความรู้สึกนึกถึงภายในบุคคลที่เกิดขึ้นได้จากการเรียนรู้ และเมื่อบุคคลนั้น ๆ เกิดจิตสำนึกในด้านดีขึ้นมาแล้ว ก็จะไปประพฤติปฏิบัติตนเพื่อประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อมรอบตัวเสมอ (สมพงษ์ สิงหะพล, 2542)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดการศึกษานอกระบบที่เกี่ยวข้องกับการจัดรูปแบบประสบการณ์เรียนรู้ผู้ใหญ่ของ Knowles และการเรียนรู้แบบรับใช้สังคม (Service learning) มาผสมผสานกัน โดยมีขั้นตอนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบของ Knowles (1980) ดังนี้ 1) เตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนสำหรับหลักสูตรการเรียนรู้ 2) สร้างบรรยากาศความเป็นกันเองเป็นการแสดงการยอมรับในเอกลักษณ์ของผู้เรียนผู้ใหญ่ในแต่ละบุคคล 3) จัดโครงสร้างทางกายภาพให้เอื้อต่อการสื่อสารแบบสองทางและมุ่งกระตุ้นให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่ทหารกองประจำการสะสมติดตัวมา 4) ผู้สอนอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนวิเคราะห์ความต้องการของตนเองตามความเชื่อเบื้องต้นของทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (Andragogy) 5) ผู้สอนช่วยให้ผู้เรียนกำหนดวัตถุประสงค์ที่เป็นจริงได้ 6) การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกวิธีการเรียนรู้ 7) การดำเนินการเรียนรู้ และ 8) ประเมินความก้าวหน้าของการเรียนรู้ แนวคิดการเรียนรู้โดยการรับใช้สังคม เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับจิตสำนึกสาธารณะและมีประสิทธิผลมากที่สุดเพราะมีการลงมือปฏิบัติและเชื่อมโยงกับประสบการณ์ที่มีจุดมุ่งหมาย (จรี ท้าวพงษ์, 2552) โดยองค์ประกอบที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม (Belisle & Sullivan, 2007) มีดังนี้ 1) การยึดโยงให้มีส่วนร่วม 2) ความร่วมมือ 3) การรวมเข้าด้วยกัน 4) การเตรียมความพร้อม 5) การปฏิบัติ 6) การสะท้อนคิด และ 7) การประเมินผล ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้การเรียนรู้โดยการรับใช้สังคมเป็นหลัก แล้วนำการเรียนรู้ผู้ใหญ่มาแทรกอยู่ในทุกกระบวนการ

ทั้งนี้ ทั้งสองแนวคิดที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการพัฒนารูปแบบ จะส่งผลถึงจิตสำนึกสาธารณะของทหารกองประจำการ ซึ่งหมายถึง การที่ทหารกองประจำการมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความถูกต้องโดยเกิดจากความคิดอย่างมีเหตุผล มีตระหนักรู้และคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน รวมถึงมีความรู้สึกและรับรู้ต่อปัญหาที่จะเกิดขึ้นในสังคม ทำให้สามารถวิเคราะห์ว่าเหตุการณ์นั้นเป็นปัญหา แม้เหตุการณ์นั้นจะไม่มีผลกระทบต่อตนเอง แต่มีผลกระทบต่อส่วนรวมก็เกิดความรู้สึกที่ต้องการจะแก้ไขปัญหานั้น โดยเชื่อมั่นความสามารถของตนเองและการมีส่วนร่วมของกลุ่มจะสามารถแก้ไขปัญหาด้วยการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วย 3 ระดับ ได้แก่ 1) การคำนึงถึงประโยชน์ส่วนตน หมายถึง ความรู้และความรู้สึกที่นึกถึงแต่ตนเองเป็นหลัก จนแสดงพฤติกรรมตามใจตนเอง โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องของสังคมของทหารกองประจำการ 2) การคำนึงถึงประโยชน์ของกลุ่ม หมายถึง ความรู้และความรู้สึกที่อยากเป็น

ที่ยอมรับของกลุ่ม จนแสดงพฤติกรรมตามที่กลุ่มเห็นชอบ และปฏิบัติตามกฎของกลุ่มนั้น ๆ เพื่อรักษาสัมพันธ์ภาพที่ดีของกลุ่มไว้ของทหารกองประจำการ 3) การคำนึงถึงประโยชน์ของสังคม หมายถึง ความรู้และความรู้สึกที่เข้าใจบุคคลอื่น สังคม และสาธารณะ ตลอดจนแสดงพฤติกรรมที่เป็นลักษณะของผู้ที่เจริญแล้ว โดยคำนึงถึงความถูกต้อง ความยุติธรรม และประโยชน์ของคนหมู่มาก โดยปราศจากการควบคุมจากบุคคลอื่น เนื่องจากเคารพในความเป็นมนุษย์ของแต่ละบุคคลของทหารกองประจำการ

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวข้อง ยังไม่พบรูปแบบการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของทหารกองประจำการ ดังนั้นการวิจัยในครั้งนี้จึงเน้นการนำแนวคิดการศึกษา นอกระบบที่เกี่ยวข้องกับการจัดรูปแบบประสบการณ์เรียนรู้ผู้ใหญ่ และการเรียนรู้แบบปรับใช้ สังคมมาผสมผสานกัน เพื่อจะทำให้ทหารกองประจำการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม การลงมือปฏิบัติ การทบทวน ไตร่ตรอง สะท้อนคิด และประเมินผล ซึ่งจะส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนความรู้ ทักษะ ของทหารกองประจำการ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อไปในอนาคต ทั้งนี้การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะของทหารกองประจำการเป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมโดยใช้แนวคิดการปรับใช้สังคมและแนวคิด การเรียนรู้ผู้ใหญ่ เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะสำหรับทหารกองประจำการกองทัพไทย

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะของทหารกองประจำการ โดยใช้แนวคิดการปรับใช้สังคมและแนวคิดการเรียนรู้ผู้ใหญ่

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่

(1) ประชากร คือ กลุ่มทหารกองประจำการที่ผ่านการฝึกอบรมและมีเวลาราชการเหลือก่อนปลดประจำการไม่เกิน 6 เดือน จากหน่วยกองพันทหารราบที่ 2 กรมทหารราบที่ 4 รวมทั้งสิ้น 121 นาย

(2) กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมการฝึกอบรม คือ กลุ่มทหารกองประจำการที่ผ่านการฝึกอบรมและมีเวลาราชการเหลือก่อนปลดประจำการไม่เกิน 6 เดือน จากหน่วยกองพันทหารราบที่ 2 กรมทหารราบที่ 4 รวมทั้งสิ้น 30 นาย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะของทหารกองประจำการ 3 ระดับ ได้แก่

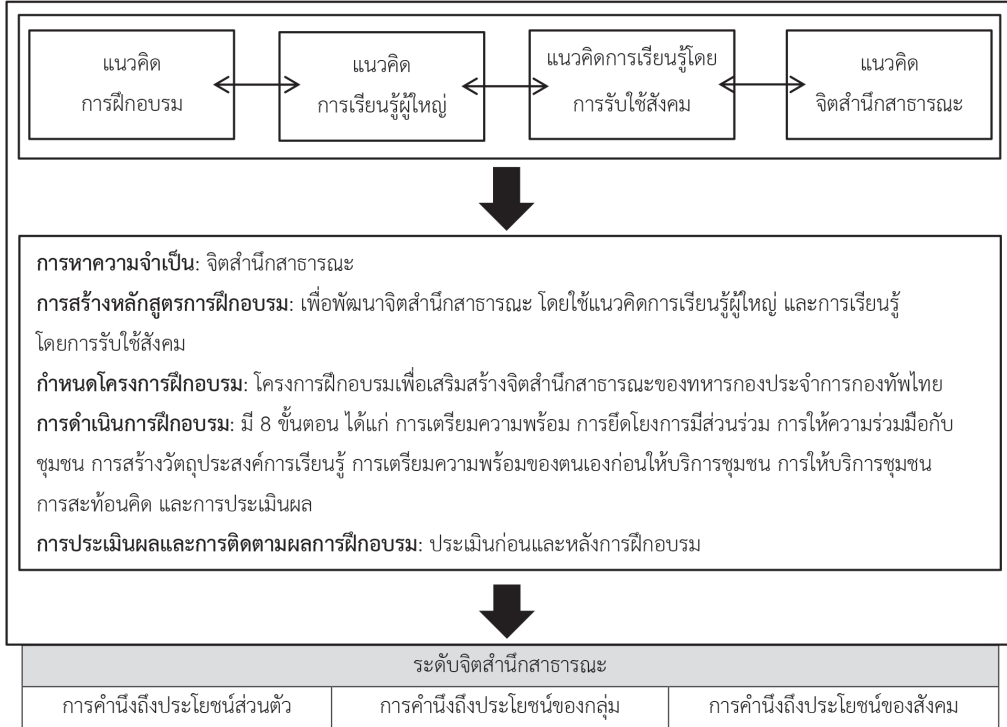
(1) การคำนึงถึงประโยชน์ส่วนตน หมายถึง ความรู้และความรู้สึกที่นึกถึงแต่ตนเองเป็นหลัก จนแสดงพฤติกรรมตามใจตนเอง โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องของสังคมของทหารกองประจำการ

(2) การคำนึงถึงประโยชน์ของกลุ่ม หมายถึง ความรู้และความรู้สึกที่อยากเป็นที่ยอมรับของกลุ่ม จนแสดงพฤติกรรมตามที่กลุ่มเห็นชอบ และปฏิบัติตามกฎของกลุ่มนั้น ๆ เพื่อรักษาสัมพันธภาพที่ดีของกลุ่มไว้ของทหารกองประจำการ

(3) การคำนึงถึงประโยชน์ของสังคม หมายถึง ความรู้และความรู้สึกที่เข้าใจบุคคลอื่น สังคม และสาธารณะ จนแสดงพฤติกรรมที่เป็นลักษณะของผู้ที่เจริญแล้ว โดยคำนึงถึงความถูกต้อง ความยุติธรรม และประโยชน์ของคนหมู่มาก โดยปราศจากการควบคุมจากบุคคลอื่น เนื่องจากเคารพในความเป็นมนุษย์ของแต่ละบุคคลของทหารกองประจำการ

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้พัฒนากรอบแนวคิดการวิจัย ดังภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการวิจัย

การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะของทหารกองประจำการ แบ่งวิธีการดำเนินการวิจัยออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์เอกสาร ดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาและวิเคราะห์เอกสาร บทความ และงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศเกี่ยวกับ แนวคิดการฝึกอบรม แนวคิดการเรียนรู้ผู้ใหญ่ แนวคิดการเรียนรู้โดยการใช้สังคม และจิตสำนึกสาธารณะ ที่เผยแพร่ในช่วง 20 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 ถึง พ.ศ. 2559

2. สัมภาษณ์ข้อมูลสภาพการฝึกปัญหากองประจำการจากผู้บังคับบัญชากองพันระวังป้องกัน กองบัญชาการกองทัพไทยในขณะนั้นและครูฝึกทหารกองประจำการ รวมจำนวน

7 คนมาเป็นประเด็นวิเคราะห์เพิ่มเติม ซึ่งในปัจจุบันการฝึกทหารกองประจำการเน้นเฉพาะทางทหาร และยังไม่มียุทธวิธีแบบการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะที่ชัดเจน ผู้วิจัยจึงนำสภาพและปัญหาที่ได้มาพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนารูปแบบการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะของทหารกองประจำการ

พัฒนารูปแบบการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะของทหารกองประจำการ โดยใช้ขั้นตอนแนวทางการเรียนรู้โดยการรับใช้สังคมเป็นหลัก และนำแนวทางการเรียนรู้ผู้ใหญ่มาผสมผสานกันทุกขั้นตอน โดยนำรูปแบบการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่านตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content-validity) จากนั้นแก้ไขรูปแบบการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นตอนที่ 3 การนำรูปแบบการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะของทหารกองประจำการไปทดลองใช้

ประสานงานเพื่อจัดการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ สำหรับทหารกองประจำการจำนวน 30 นาย โดยที่ทหารกองประจำการกลุ่มนี้จะต้องอยู่ตลอดทั้งการฝึกอบรม ระยะเวลารวม 120 ชั่วโมง ระหว่างวันที่ 22 กรกฎาคม-5 สิงหาคม 2559 มีรายละเอียด ดังนี้

1. ขั้นเตรียมความพร้อมและสร้างความคุ้นเคยร่วมกันให้กลุ่มผู้เรียน ขั้นนี้จะเป็นการเริ่มต้นโดยใช้แนวคิดของการเรียนรู้ผู้ใหญ่ เนื่องจากผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้ต้องมีความพร้อมและสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เหมาะสม จากนั้นกลุ่มผู้เรียนเลือกบรรยากาศที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และเริ่มดำเนินกิจกรรมเพื่อเรียนรู้และเข้าใจตนเองและผู้อื่น รวมถึงยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล มีความรับผิดชอบร่วมกัน และสามารถทำงานเป็นทีมได้ โดยใช้กิจกรรมเกม 7 กิจกรรมเพื่อเชื่อมโยงให้เกิดการเรียนรู้ (รวม 8 ชั่วโมง)

2. ขั้นการยึดโยงการมีส่วนร่วม ขั้นนี้เป็นการดำเนินการตามแนวทางการเรียนรู้โดยการรับใช้สังคมที่ผู้เรียนต้องเริ่มเชื่อมโยงตัวเองกับชุมชน แต่ก็ยังผสมผสานการเรียนรู้ผู้ใหญ่ว่าผู้เรียนควรเป็นผู้เลือกสิ่งที่สนใจด้วยตนเอง ผู้วิจัยจึงให้ทหารกองประจำการเลือก

ชุมชนที่กลุ่มของตนสนใจและต้องการมีส่วนร่วมในการเข้าไปช่วยเหลือแก้ไขปัญหาชุมชนนั้น ๆ (รวม 8 ชั่วโมง)

3. ชั้นความร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานในชุมชน ขั้นนี้ดำเนินการตามแนวคิดการเรียนรู้โดยการรับใช้สังคมโดยทหารกองประจำการโดยเข้าหาชุมชนและรับรู้ปัญหาของชุมชนอย่างแท้จริง รวมถึงการประสานงานและสร้างสัมพันธ์กับชุมชนที่ตนเองต้องการที่จะเข้าไปให้บริการ ซึ่งเป็นสิ่งที่ทหารกองประจำการวางแผนและกำหนดเองทั้งสิ้น (รวม 16 ชั่วโมง)

4. ชั้นการสร้างวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ตามแนวคิดการเรียนรู้โดยการรับใช้สังคมและการเรียนรู้ผู้ใหญ่ ผู้เรียนต้องสร้างวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของตัวเองเชื่อมโยงกับความต้องการของชุมชน กลุ่มทหารกองประจำการจะต้องตัดสินใจว่าทหารกองประจำการต้องการจะเรียนรู้อะไรโดยการเชื่อมโยงกับโครงการนั้นๆ นี้จะต้องเชื่อมโยงและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนที่กลุ่มเลือก (รวม 8 ชั่วโมง)

5. ชั้นการเตรียมความพร้อมของเครื่องมือก่อนให้บริการชุมชน ตามแนวคิดการเรียนรู้โดยการรับใช้สังคมและการเรียนรู้ผู้ใหญ่ ผู้เรียนควรเตรียมความพร้อมในทุกอย่าง รวมทั้งความพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจด้วย พร้อมทั้งจัดเตรียมเนื้อหา กิจกรรม และอุปกรณ์ที่จะใช้ในการให้บริการชุมชนซึ่งควรจะสอดคล้องกับความต้องการและความคาดหวังของชุมชน (รวม 8 ชั่วโมง)

6. ชั้นการให้บริการชุมชน ขั้นตอนนี้เป็นการผสมของการเรียนรู้โดยการรับใช้สังคมและการเรียนรู้ผู้ใหญ่ โดยทหารกองประจำการดำเนินกิจกรรมตามโครงการที่วางแผนไว้ ทหารกองประจำการเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ใหม่ รวมถึงเปิดโอกาสให้ได้ใช้ประสบการณ์เดิมมาใช้ในการเรียนรู้อย่างเต็มที่ (รวม 48 ชั่วโมง)

7. ชั้นการสะท้อนคิด เป็นการผสมของการเรียนรู้โดยการรับใช้สังคมและการเรียนรู้ผู้ใหญ่ โดยดำเนินการให้บริการชุมชน โดยทหารกองประจำการทบทวน ไตร่ตรอง ตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ผ่านการพิจารณาอย่างละเอียดทุกขั้นตอนตั้งแต่เริ่มการฝึกอบรมจนกระทั่งดำเนินการให้บริการชุมชนเสร็จสิ้นแล้ว เชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมของแต่ละบุคคล (รวม 16 ชั่วโมง)

8. ขั้นการประเมินผล เป็นการผสมของการเรียนรู้โดยการรับใช้สังคมและการเรียนรู้ผู้ใหญ่ โดยให้ทหารกองประจำการพิจารณา ตระหนักรู้ถึงการเรียนรู้ของตนเองผ่านการให้บริการชุมชน และประเมินความคิด ความต้องการของตัวเองในอนาคตในการให้บริการชุมชนต่อไปหรือไม่ (รวม 8 ชั่วโมง)

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลรูปแบบการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะของทหารกองประจำการ

เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในขั้นตอนนี้ คือ แบบสอบถามเพื่อวัดระดับจิตสำนึกสาธารณะของทหารกองประจำการประกอบด้วย การให้เหตุผลเชิงจริยธรรม การตระหนักรู้ทางสังคม และการปฏิบัติเพื่อสังคมโดยวัดผลก่อนและหลังฝึกอบรม เป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Multiple choice) ชนิด 3 ตัวเลือก ที่แต่ละตัวมีค่าน้ำหนักคะแนนไม่เท่ากัน ประเมินคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์ใช้การหาค่าความถี่ และร้อยละ แล้วนำผลการวิเคราะห์มาใช้ พัฒนารูปแบบการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะของทหารกองประจำการที่สมบูรณ์

ผลการวิจัย

ผลของการนำรูปแบบการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะของทหารกองประจำการไปใช้ตามแผนการเรียนรู้ในระยะเวลา รวม 120 ชั่วโมง โดยแบ่งกลุ่มทหารกองประจำการออกเป็นกลุ่มละ 10 คน จำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 2 และ 3 ทั้งนี้แต่ละคนจะจับกลุ่มกันเอง ร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันทุกขั้นตอนตลอดระยะเวลาการฝึกอบรม โดยผู้วิจัยจะเป็นผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้มีรายละเอียดดังนี้

ขั้นที่ 1 การเตรียมความพร้อม: กลุ่มทหารกองประจำการให้ความร่วมมือและความตั้งใจกับกิจกรรมเป็นอย่างดี พบว่า กลุ่มทหารกองประจำการส่วนใหญ่รู้สึกประทับใจชอบกิจกรรม กิจกรรมมีความสนุกสนาน รู้จักเพื่อนมากขึ้น กิจกรรมมีสาระและทำให้ผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้น ดังที่ ผู้เข้าร่วมคนที่ 11 ระบุว่า “ประทับใจ ได้ใช้สติ มีความรู้เพิ่มขึ้น” นอกจากนี้ยังพบว่า กลุ่มทหารกองประจำการส่วนใหญ่เห็นว่า กลุ่มทหารกองประจำการได้เรียนรู้เพื่อน

รู้จักคิด และความสามัคคี ดังที่ พลทหาร ผู้เข้าร่วมคนที่ 3 ระบุว่า “สิ่งที่ได้ การจะทำอะไร เป็นกลุ่มก็ต้องวางแผน ปรีกษา และสามัคคีกัน”

ขั้นที่ 2 การยึดโยงการมีส่วนร่วม: ผู้วิจัยให้กลุ่มทหารกองประจำการค้นหาและเลือก ชุมชนที่กลุ่มทหารกองประจำการสนใจมากกลุ่มละ 1 ชุมชน รวมถึงบอกวิธีที่จะเข้าถึงชุมชน ทหารกองประจำการแต่ละกลุ่มได้เรียนรู้อะไรจากการทำกิจกรรมในวันนี้ โดยกลุ่ม 1 ระบุว่า “กลุ่มได้การวางแผนในกลุ่ม การค้นหาข้อมูลเรื่องที่จะทำ ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการจัดระบบวางแผนในกลุ่ม” ส่วนกลุ่ม 2 ระบุว่า “ได้เห็นเพื่อน ๆ ร่วมมือกัน ได้เห็นถึงความสามัคคีของเพื่อนในกลุ่ม ได้รู้จักช่วยกันออกความคิดเห็น ได้การวางแผนการทำงาน ได้รู้การแบ่งหน้าที่กัน ได้ใช้ความคิด และได้เห็นความคิดของเพื่อนในกลุ่ม” และกลุ่ม 3 ระบุว่า “การทำงานแบบเป็นทีม ได้วางแผนงานที่จะมีการเป็นส่วนหนึ่งในสังคมและส่วนร่วม ทำให้รู้จัก คิดก่อนทำอะไร ได้มีส่วนร่วมกันเป็นหมู่คณะ” จากนั้นผู้วิจัยได้ถามทหารกองประจำการแต่ละ บุคคลเพิ่มว่า ทำอย่างไรเราถึงจะมีส่วนร่วมกับชุมชน พบว่า กลุ่มทหารกองประจำการส่วนใหญ่ ระบุว่า การมีส่วนร่วมกับชุมชน จะเริ่มจากการร่วมมือกันคนในชุมชนในการทำงานร่วมกัน ดัง ที่ ผู้เข้าร่วมคนที่ 6 ระบุว่า “พูดคุยและทำความรู้จักกับชาวบ้าน ช่วยคนในชุมชนทำกิจกรรม ร่วม และรวมกลุ่มคิดหาทางออกหรือแก้ไขเรื่องเดือดร้อนต่าง ๆ ในชุมชน”

ขั้นที่ 3 ความร่วมมือกับชุมชน: ขั้นนี้ยังคงเป็นขั้นตอนที่สำคัญ เนื่องจากสามารถทำให้ ทหารกองประจำการเข้าถึงชุมชนและรับรู้ปัญหาของชุมชนได้อย่างแท้จริง ทั้งนี้กลุ่ม 1 และ 2 ได้รับความร่วมมือจากชุมชนเป็นอย่างดี แต่กลุ่ม 3 เป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่เลยมีลักษณะ เป็นชุมชนเมืองมากกว่า จึงไม่ค่อยได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านมากนัก จากการที่กลุ่มทหาร กองประจำการได้เข้าไปลงพื้นที่และพูดคุยเรื่องสภาพและปัญหาของชุมชน กลุ่ม 1 ระบุว่า “รู้สึกพึงพอใจที่ลงพื้นที่บ้านหนองเข้และได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านอย่างดี” กลุ่ม 2 ระบุว่า “จากการได้ลงพื้นที่หมู่บ้านหนองโพธิ์ได้เห็นถึงปัญหาและอุปสรรค ความเดือดร้อน ความต้องการที่อยากให้องค์กรเข้าไปช่วยเหลือ ซึ่งเป็นปัญหาจริงที่หมู่บ้านแห่งนี้ได้รับความ ลำบาก” และกลุ่ม 3 ระบุว่า “มีความพึงพอใจที่ได้รับคำแนะนำจากผู้ใหญ่บ้านและ อ.บ.ต. ที่ให้ความร่วมมือกับการลงพื้นที่ครั้งนี้”

ขั้นที่ 4 การสร้างวัตถุประสงค์การเรียนรู้: การสร้างวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของกลุ่ม และขั้นตอนของกิจกรรมการให้บริการชุมชนทำเพื่ออะไร พบว่า กลุ่ม 1 ระบุว่า “เพื่อการศึกษาและนำไปใช้ในอนาคต นำความสามารถที่มีอยู่เพื่อแพร่ให้คนในชุมชนหนองเข้ได้ และเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งใจไว้ให้สำเร็จ” กลุ่ม 2 ระบุว่า “อยากให้ชาวบ้านหนองโพธิ์มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ให้มีความร่วมมือในการทำงานกับพวกเราอย่างสามัคคี ให้ชาวบ้านมีความเป็นอยู่อย่างพอเพียง เกิดจิตสำนึกพัฒนาช่วยเหลือชุมชนที่เกิดปัญหา และเพื่อให้ชาวบ้านรู้จักการรักษาแหล่งต้นน้ำ” และกลุ่ม 3 ระบุว่า “ให้คนในชุมชนมีความสามัคคีและอยู่อย่างพอเพียง มีสภาพความเป็นอยู่แบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน”

ขั้นที่ 5 การเตรียมความพร้อมก่อนให้บริการชุมชน: สิ่งที่แสดงถึงการเตรียมความพร้อมก่อนลงพื้นที่ช่วยเหลือชุมชนคืออะไร พบว่า กลุ่ม 1 ระบุว่า “สิ่งที่แสดงถึงการเตรียมความพร้อมคือ การประสานหาอุปกรณ์ การตรวจสอบสถานที่ที่จะปฏิบัติงาน การเตรียมอุปกรณ์เครื่องใช้แต่ละคนภายในกลุ่ม การบริหารเวลาให้ถูกต้อง การตรวจเช็คเครื่องมือเครื่องใช้ว่าครบตามที่ต้องการ และการเคลื่อนย้ายเข้าสู่พื้นที่ ” กลุ่ม 2 ระบุว่า “การเตรียมตัว การวางแผนการทำงานโดยแบ่งการรับผิดชอบ การประสานงานกับชุมชน การเตรียมอุปกรณ์และเครื่องมือ การทำจิตใจให้พร้อมกับการช่วยเหลือประชาชน และการสร้างจิตสำนึกในการช่วยเหลือ” และกลุ่ม 3 ระบุว่า “สภาพชุมชน ความร่วมมือของชุมชน วัสดุอุปกรณ์ที่เพียงพอ ความสามัคคี และหน้าที่ของแต่ละคนในกลุ่ม”

ขั้นที่ 6 การให้บริการชุมชน: ขั้นการให้บริการชุมชนเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด พบว่า กลุ่ม 1 ระบุว่า “รู้สึกประทับใจ ที่ชาวบ้านหนองเข้ ประมาณ 10 คนมาร่วมทำกิจกรรมกันสนุกที่ได้ทำกิจกรรมกับเพื่อน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รู้สึกดีที่ได้พัฒนาโครงการยุทธศาสตร์ของโรงเรียนหนองเข้ ได้ทำตามเป้าหมายที่วางไว้” กลุ่ม 2 ระบุว่า “สมาชิกในกลุ่มทำงานเป็นทีมและการวางแผนเพื่อผลสำเร็จของงาน รู้สึกดีในความร่วมมือกันของกลุ่มและชาวบ้าน การที่จะทำอะไรล้วนแต่มีปัญหาและอุปสรรคให้แก้ไขเสมอ แต่ก็สามารถสอนความรู้และทักษะในการทำงานได้ และเห็นถึงการวางแผนงานในกลุ่มที่ทำกิจกรรมให้เห็นเป็นระบบการทำงาน” และกลุ่ม 3 ระบุว่า “สมาชิกกลุ่มป่าคำมีความรู้สึกดีใจที่ได้ร่วมมือกับชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชน และได้ทำอะไรให้กับส่วนรวม ได้เรียนรู้การทำงานเป็นกลุ่มใหญ่ ได้เห็นงานที่ตัวเองทำ มีความสนุกกับงาน และดีใจที่ได้ร่วมมือกับคนในพื้นที่เพียง 2 คน แต่กลุ่มก็ไม่ย่อท้อที่จะทำให้ประชาชน”

ขั้นที่ 7 การสะท้อนคิด: ผู้วิจัยให้กลุ่มทหารกองประจำการสรุปการเรียนรู้ พบว่า กลุ่ม 1 ระบุว่า “ได้เรียนรู้ความเป็นมิตร วิธีชีวิตชุมชน จิตอาสา และจิตสำนึก” กลุ่ม 2 ระบุว่า “ได้เรียนรู้การมีส่วนร่วมช่วยเหลือสังคม การปลูกจิตสำนึกการเป็นผู้ให้และการแสดงออกถึงการช่วยเหลือทางด้านสังคม การเห็นถึงปัญหาและแนวทางการแก้ไขในชุมชน ความรู้สึกรักที่เรารู้สึกและชุมชนก็มีให้เรา แนวคิดหรือข้อคิดแต่ละคนในกลุ่ม ความรู้ประสบการณ์ สนุกกับการทำงานเป็นทีม การเป็นผู้เสียสละ และการได้เห็นรอยยิ้มของคนในชุมชน” และกลุ่ม 3 ระบุว่า “ได้เห็นสิ่งต่าง ๆ จากคนในพื้นที่ที่มีทั้งข้อดีและข้อเสียของชุมชน ซึ่งเป็นเพราะว่าเป็นชุมชนกลุ่มใหญ่ จึงได้ความร่วมมือได้ไม่เต็มที่ ด้วยความไม่สะดวก การสื่อสารไม่ถึง พวกเราได้เรียนรู้ว่า ถึงมีความร่วมมือน้อย พวกผมก็ยังมีความตั้งใจที่จะทำงานเพื่อส่วนรวมด้วยความหมาย เราจัดทำแปลงผักเพื่อส่วนรวม อยากให้คนในพื้นที่ที่มีความสามัคคีและให้ความร่วมมือกับชุมชนของตัวเอง สิ่งที่เป็นหัวใจสำคัญของการทำงานนี้คือ การเสียสละ เสียสละความสะดวกสบาย และมีหัวใจที่พร้อมจะทำงาน” นอกจากนี้ ผู้วิจัยถามเพิ่มว่า ประสบการณ์ใหม่ที่ท่านได้รับหลังจากทำกิจกรรมลงชุมชนที่ผ่านมาคืออะไร พบว่า ทหารกองประจำการส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการวางแผนการทำงาน การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ได้ทำสิ่งที่ไม่เคยทำ ได้เรียนรู้และมีประสบการณ์กับการร่วมมือกับหมู่บ้าน และความสามัคคีในหมู่คณะ และในประเด็นทหารกองประจำการเรียนรู้อะไรจากการให้บริการชุมชน พบว่า ส่วนใหญ่ได้เรียนรู้วิถีชีวิตและสภาพความเป็นอยู่ของชุมชน ได้เรียนรู้การมีส่วนร่วมของชุมชน การพัฒนาชุมชน การช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผล

ขั้นที่ 8 การประเมินผล: ผู้วิจัยให้ทหารกองประจำการแต่ละคนทบทวนกิจกรรมที่ทำมาทุกขั้นตอน พบว่า ทหารกองประจำการส่วนใหญ่ประทับใจขั้นตอนที่ 6 การให้บริการชุมชนมากที่สุด ดังที่ ผู้เข้าร่วมคนที่ 7 ระบุว่า “ชอบกิจกรรมลงพื้นที่มากที่สุดเพราะได้ลงมือทำจริง ๆ” ผู้เข้าร่วมคนที่ 5 ระบุว่า “กิจกรรมให้บริการชุมชนเพราะทำให้ผมมีจิตใจอ่อนโยน รู้จักการให้ มีจิตใจที่ดีงาม” การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายหลังจากลงพื้นที่ให้บริการชุมชน พบว่า ทหารกองประจำการมีการเปลี่ยนแปลงในด้านการกระทำ ที่อยากทำเพื่อผู้อื่น หรือส่วนรวมมากขึ้น ดังที่ผู้เข้าร่วมคนที่ 2 ระบุว่า “เหมือนปลูกจิตสำนึกในตัวให้มีเพิ่มขึ้นกว่าเดิม” ผู้เข้าร่วมคนที่ 13 ระบุว่า “6 วันที่ได้ไปอยู่กับชาวบ้าน การเปลี่ยนแปลงในตัวเรา ได้มีความรับผิดชอบมากขึ้น รู้จักหน้าที่ตัวเอง รู้จักทำอะไรให้ผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน” และผู้เข้าร่วมคนที่ 25 ระบุว่า

“ได้มีความรู้ดีขึ้น การทำประโยชน์เพื่อคนอื่นและชุมชน และความสบายใจที่ได้ทำเพื่อส่วนรวม”

นอกจากนี้ ผลของระดับจิตสำนึกสาธารณะของทหารกองประจำการ พบว่า ทหารกองประจำการมีระดับจิตสำนึกสาธารณะเพิ่มขึ้น ภายหลังจากที่ได้รับการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะแล้ว โดยมีจิตสำนึกสาธารณะด้านการคำนึงถึงประโยชน์เพื่อสังคมหลังการฝึกอบรม ร้อยละ 56.6 แตกต่างจากจิตสำนึกสาธารณะด้านด้านการคำนึงถึงประโยชน์เพื่อสังคมก่อนการฝึกอบรม ร้อยละ 30.0 จะเห็นว่า ทหารกองประจำการมีจิตสำนึกสาธารณะด้านการนี้ถึงประโยชน์เพื่อสังคมเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 26.6 ดังตาราง 1 และจากตารางการเปรียบเทียบค่าคะแนนระดับจิตสำนึกสาธารณะของทหารกองประจำการก่อนและหลังการฝึกอบรม แสดงว่า ทหารกองประจำการมีระดับจิตสำนึกสาธารณะหลังฝึกอบรมสูงกว่าก่อนฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังตาราง 2

ตาราง 1 การเปรียบเทียบจำนวนของกลุ่มตัวอย่างแยกตามระดับจิตสำนึกสาธารณะของทหารกองประจำการโดยรวม ก่อนและหลังฝึกอบรม

ระดับจิตสำนึกสาธารณะ	ก่อนการฝึกอบรม จำนวน (ร้อยละ)	หลังการฝึกอบรม จำนวน (ร้อยละ)
การคำนึงถึงประโยชน์ส่วนตน	2 (6.7)	1 (3.3)
การคำนึงถึงประโยชน์ของกลุ่ม	19 (63.3)	12 (40.0)
การคำนึงถึงประโยชน์ของสังคม	9 (30.0)	17 (56.6)
รวม	30 (100)	30 (100)

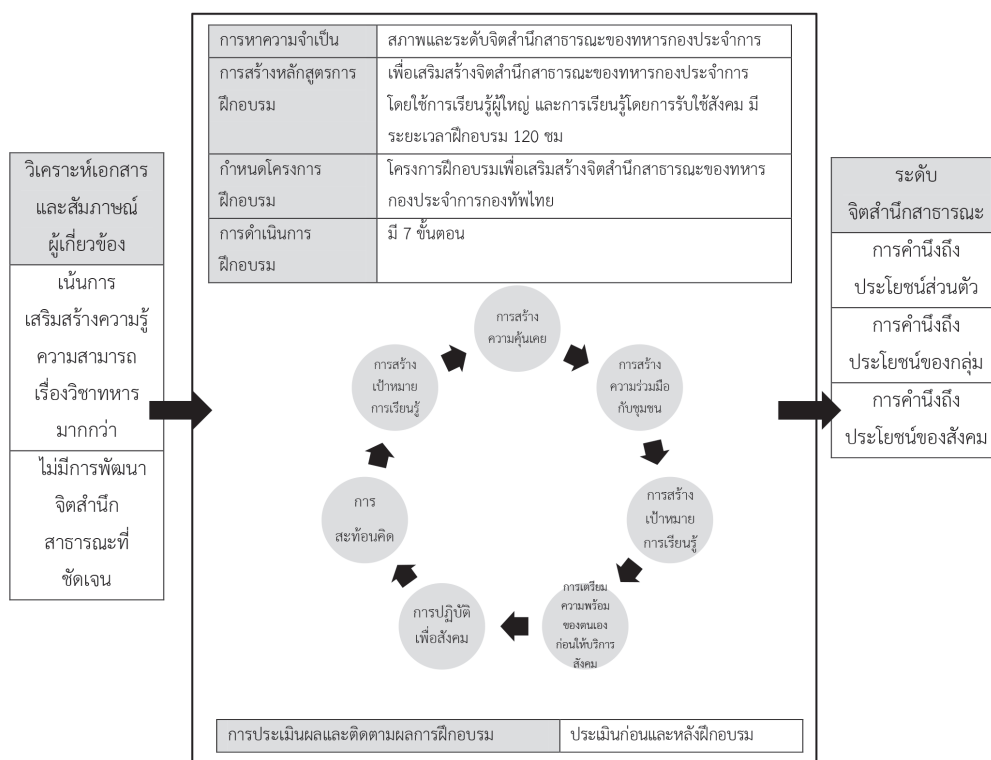
ตาราง 2 การเปรียบเทียบค่าคะแนนรวมระดับจิตสำนึกสาธารณะของทหารกองประจำการก่อนและหลังฝึกอบรม

ระดับจิตสำนึกสาธารณะ	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
หลังฝึกอบรม	30	36.3667	5.22912	7.123	.000
ก่อนฝึกอบรม	30	30.7000	4.37981		

หมายเหตุ: $p < 0.05$

ผลของการนำรูปแบบการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะของทหารกองประจำการไปใช้ตามแผนการเรียนรู้ในระยะเวลา 120 ชั่วโมง พบว่า ทหารกองประจำ

การเรียนรู้และเข้าใจในทุก ๆ ขั้นตอนของการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ จนได้ผลลัพธ์ตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม แต่หากพิจารณารายละเอียดแต่ละขั้นตอนของการฝึกอบรมแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่า สามารถรวมขั้นตอนที่ 2 และ 3 เข้าด้วยกันได้ เนื่องจากเป็นขั้นตอนการเลือกชุมชนและสร้างความร่วมมือกับชุมชน ซึ่งสามารถกระทำในขั้นตอนเดียวกันได้ ผู้วิจัยจึงสรุปรูปแบบการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะของทหารกองประจำการที่พัฒนาแล้ว ดังภาพ 2

ภาพ 2 รูปแบบการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะของทหารกองประจำการ

อภิปรายผล

1. รูปแบบการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะที่เหมาะสมสำหรับทหารกองประจำการที่ปรับปรุงแล้วประกอบไปด้วย 7 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นการสร้างความคุ้นเคย ขั้นการสร้างความร่วมมือกับชุมชน ขั้นการสร้างเป้าหมายการเรียนรู้ ขั้นการเตรียมความพร้อมก่อนลงชุมชน ขั้นการให้บริการชุมชน ขั้นสะท้อนคิด และขั้นประเมินผล ลักษณะเด่นของรูปแบบ

การฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะคือการให้ทหารกองประจำการเกิดกระบวนการคิดและการปฏิบัติด้วยตัวเองทุกขั้นตอน โดยเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการสร้างความคุ้นเคย ทหารกองประจำการแต่ละคนจะตัดสินใจว่าตัวเองเหมาะกับกิจกรรมใด อย่างไร รวมทั้งบทบาทตัวเองต่อกิจกรรมนั้น ๆ ซึ่งทหารกองประจำการแต่ละคนไม่เพียงแต่เรียนรู้ตัวเองมากยิ่งขึ้นแต่ยังเรียนรู้ทหารกองประจำการคนอื่น ๆ ในการเข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มขึ้นด้วย

ในขั้นตอนการสร้างความร่วมมือกับชุมชน ทหารกองประจำการต้องเป็นผู้เลือกชุมชนเป้าหมายด้วยตัวเอง และต้องหาวิธีดำเนินการสอบถามให้ได้มาซึ่งการเข้าถึงปัญหาชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งทหารกองประจำการต้องนำข้อมูลเหล่านั้นมาสร้างเป้าหมายการเรียนรู้ในขั้นตอนที่ 3 เพื่อให้ทหารกองประจำการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ของตัวเองให้ตอบสนองกับความต้องการของชุมชน แล้วก็จะเตรียมความพร้อมของตัวเอง ในการทบทวนบทบาทสิ่งที่จะต้องปฏิบัติ รวมถึงอุปกรณ์ให้พร้อมก่อนในขั้นตอนที่ 4

ในขั้นตอนการให้บริการชุมชน ทหารกองประจำการจะใช้เวลามากที่สุดที่สุดในขั้นตอนนี้เพื่อเรียนรู้ทุกจังหวัด ทุกขั้นตอน ทุกการลงมือกระทำกิจกรรมให้กับชุมชน ซึ่งบางคนอาจต้องการทำกิจกรรมเพิ่มให้ชุมชนมากกว่าที่เตรียมมาก็ได้ ต่อมาในขั้นตอนสะท้อนคิด ทหารกองประจำการได้มีเวลาอยู่กับกลุ่ม อยู่กับตัวเองเพื่อพิจารณา ไตร่ตรอง ทบทวนสิ่งที่ตัวเองลงมือปฏิบัติทั้งหมด เพื่อพิจารณาการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงที่ได้ จนถึงขั้นประเมินผลตัวผู้เรียนซึ่งเป็นขั้นสุดท้ายว่า ทหารกองประจำการภูมิใจในการให้บริการชุมชนของตนเองหรือไม่ แล้วทหารกองประจำการจะสามารถคิดและวางแผนการกระทำของตัวเองในอนาคตได้ต่อไป ทั้งนี้ การทำกิจกรรมทุก ๆ ขั้นตอนจะมีการสะท้อนคิดและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างตัวผู้เรียนและกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ผู้เรียนได้ตระหนักและใส่ใจในทุกขั้นตอนกิจกรรมที่จะทำให้กับชุมชน จะเห็นว่า การฝึกให้ทหารกองประจำการรู้จักคิด ตระหนักรู้ปัญหาชุมชนแท้จริงจนกระทั่งเกิดความต้องการในการช่วยเหลือชุมชนตามศักยภาพของตัวเอง รวมถึงได้สะท้อนคิดและประเมินผลการกระทำทั้งหมด ส่งผลให้ทหารกองประจำการมีจิตสำนึกสาธารณะเพิ่มมากขึ้น เห็นได้จากการเปรียบเทียบระดับจิตสำนึกสาธารณะของทหารกองประจำการก่อนและหลังการฝึกอบรม พบว่า ทหารกองประจำการมีระดับจิตสำนึกสาธารณะหลังฝึกอบรมสูงกว่าก่อนฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2. ทหารกองประจำการที่เข้ารับการอบรมนั้นมีอายุระหว่าง 20-22 ปี ซึ่งถือเป็นวัยผู้ใหญ่ การเรียนรู้ของผู้ใหญ่จะเรียนรู้ด้วยการกระทำในสิ่งที่ตนสนใจ และไตร่ตรอง ทบทวนกับประสบการณ์ที่มีในอดีต แล้วประเมินผลว่าจะกระทำต่อเนื่องหรือไม่ ซึ่งสอดคล้องกับ Knowles, (1980) เจาะลึกการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ได้แก่ 1) ผู้เรียนรู้สึกว่าจำเป็นต้องเรียน 2) สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่สบาย ให้เกียรติ และยอมรับในความแตกต่าง 3) ผู้เรียนทราบเป้าหมายในการเรียนรู้และวิธีการไปถึงเป้าหมาย 4) ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนรู้และสร้างความรับผิดชอบร่วมกัน 5) เน้นกิจกรรมที่ผู้เรียนมีส่วนร่วม 6) เน้นกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์ของผู้เรียน และ 7) ผู้เรียนรู้สึกถึงความก้าวหน้าในการเรียนอันจะนำไปสู่เป้าหมายการเรียนรู้

นอกจากนี้ Brookfield (1986) ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ผู้ใหญ่ พบว่า ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้ดีที่สุดเมื่อกระบวนการเรียนรู้มีปัจจัย ดังนี้ 1) ความสนใจ ต้องเป็นไปตามความต้องการของผู้ใหญ่ เพราะผู้ใหญ่ไม่ชอบความอึดอัดและการบังคับ 2) ความไว้วางใจ คือ ยอมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม เปิดเผยตนเอง ให้ถามคำถาม 3) ความร่วมมือ โดยให้ตั้งแต่การออกแบบการเรียนรู้ เลือกวิชา และการประเมินการเรียนรู้ 4) การปฏิบัติ เนื่องจากเกิดการทดลองอย่างต่อเนื่องและได้สะท้อนกลับสิ่งที่เรียนรู้ เพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ใหม่ และ 5) การคิดอย่างมีจิตวิญญาณ ผู้ใหญ่ต้องการคิดด้วยตนเอง วิเคราะห์วิพากษ์จากค่านิยม ความเชื่อ และพฤติกรรม สอดคล้องกับ อาชญญา รัตนอุบล (2542) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้จากการปฏิบัติเป็นการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สร้างความรู้ ความคิด ทักษะทัศนคติ ค่านิยมของตนเองขึ้น โดยผู้เรียนได้คิดแก้ไขปัญหา คิดคำถามของตนเอง แสวงหาคำตอบด้วยการลงมือปฏิบัติกระทำจริงทั้งในสถานการณ์จริงและสถานการณ์จำลอง และมีการวิพากษ์วิจารณ์ การอภิปราย การพิจารณา การไตร่ตรอง การทบทวน และการสะท้อนคิดของตนเอง

3. การเรียนรู้โดยการรับใช้สังคมเป็นการเรียนรู้ที่เน้นการลงมือปฏิบัติ ผู้วิจัยเห็นได้ชัดเจนว่า ทหารกองประจำการเกิดการเรียนรู้ได้ชัดเจนเมื่อได้ปฏิบัติในพื้นที่จริง นอกจากนี้ทหารกองประจำการส่วนใหญ่ยังเกิดจิตสำนึกสาธารณะในชั้นการให้บริการชุมชนด้วยการประมวลผลการสะท้อนคิดของผู้เรียน พบว่า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในการให้บริการชุมชนคือการเปลี่ยนแปลงทางความคิด ความรู้สึก มุมมองในแง่บวกที่มีต่อชาวบ้านในชุมชน

เช่น การมองเห็นปัญหาและอยากที่จะเข้าไปช่วยเหลือจากเมื่อก่อนที่จะเข้าไปช่วยเหลือชุมชน จะต้องมีการขอความช่วยเหลือ แต่ตอนนี้มีความคิดว่าอยากจะเข้าไปช่วยเหลือโดยความรู้สึกจริง เนื่องจากการเรียนรู้โดยการรับใช้สังคมไม่ได้เกิดขึ้นในขั้นตอนการปฏิบัติเพื่อสังคมอย่างเดียว แต่ทหารกองประจำการเริ่มเรียนรู้ตั้งแต่ขั้นตอนการสร้างความร่วมมือกับชุมชน การสร้างเป้าหมายการเรียนรู้ การเตรียมความพร้อม การปฏิบัติเพื่อสังคม การสะท้อนคิด และการประเมินผล ขั้นตอนเหล่านี้เป็นขั้นตอนส่งผลให้การเรียนรู้มีความหมาย และชัดเจนเป็นรูปธรรมมากขึ้นจนเกิดจิตสำนึกสาธารณะ ซึ่งสอดคล้องกับ Erickson and Anderson (1997) กล่าวถึง การเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมว่าเป็นวิธีการเชื่อมโยงการเรียนรู้ทางวิชาการ และการรับใช้สังคมหรือการช่วยเหลือชุมชนอย่างแท้จริงเข้าด้วยกัน การเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมเกิดมาจากทฤษฎีการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ แต่ผู้เรียนจะสังเคราะห์ความรู้ใหม่จากการฝึกปฏิบัติในชีวิตของผู้เรียน ผู้เรียนจะได้รับประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรมและสะท้อนคิดจากการสังเกต สรุปเป็นความคิดรวบยอดที่เป็นนามธรรมและนำไปทดลองใช้

ทั้งนี้ยังมีงานวิจัยหลายงานที่สนับสนุนว่า การเรียนรู้โดยการรับใช้สังคมนั้นสามารถช่วยเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดจิตสำนึกสาธารณะทั้งระดับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม ระดับการตระหนักรู้ทางสังคม และระดับการปฏิบัติเพื่อสังคมได้ ดังงานวิจัยของ จูรี ทัทวงษ์ (2552) พบว่า ส่วนการเรียนรู้โดยการรับใช้สังคม เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับจิตสำนึกสาธารณะและมีประสิทธิผลมากที่สุดเพราะมีการลงมือปฏิบัติและเชื่อมโยงกับประสบการณ์ที่มีจุดมุ่งหมาย ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของ Vygotsky (1978) ที่พบว่า การเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม คือ รูปแบบหนึ่งของการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ที่ผู้เรียนผูกมัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์และชุมชนไว้รวมโครงสร้างรูปแบบการสะท้อนคิด เพื่อให้ประสบความสำเร็จตามผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ต้องการ กอปรกับงานวิจัย Alt and Medrich (1994) พบว่า การเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมทำให้นักเรียนเกิดการพัฒนาด้านต่าง ๆ เช่น การสร้างนิสัยการคิดอย่างไตร่ตรองต่อสถานการณ์และประสบการณ์ ตลอดจนพัฒนาความรับผิดชอบต่อการเป็นพลเมืองดีหรือรับผิดชอบต่อสังคม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ค้นพบจากการวิจัย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การนำตัวรูปแบบการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะของทหารกองประจำการไปใช้สามารถนำไปใช้ได้ 2 ห้วง ได้แก่ ห้วงการฝึกทหารใหม่ก่อนที่ทหารกองประจำการจะไปอยู่ที่หน่วยปฏิบัติ หรือห้วงที่ประจำอยู่ที่หน่วยปฏิบัติแล้ว เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะให้ทหารกองประจำการก่อนและระหว่างไปปฏิบัติงานร่วมกับชุมชน

2. รูปแบบการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะของทหารกองประจำการต้องเริ่มต้นจากการที่ทหารกองประจำการได้ตระหนักรู้ถึงปัญหาของชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นการยึดโยงผู้เรียนกับชุมชนและเป็นตัวแปรสำคัญที่จะทำให้ทหารกองประจำการได้เกิดกระบวนการคิด ว่าตัวของทหารกองประจำการต้องการจะแก้ไขหรือบรรเทาปัญหาให้คนในชุมชนหรือไม่ ถ้าต้องการ ทหารกองประจำการจะต้องช่วยเหลือ ดำเนินการอย่างไร ทั้งนี้จะเป็นจุดเริ่มต้นที่จะช่วยพัฒนาความคิดตัวเองจนไปถึงเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้

3. ทหารกองประจำการที่จะเข้าร่วมในการฝึกอบรมควรต้องแบ่งเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ไม่เกิน 5-10 คน เพื่อให้ทหารกองประจำการทุกคนสามารถช่วยกันคิด แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และลงมือปฏิบัติร่วมกันอย่างทั่วถึง ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาตนเอง ทั้งร่างกายและจิตใจที่จะส่งผลไปยังการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โดยสรุป การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างหลากหลายในปัจจุบัน มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ทหารกองประจำการจะต้องได้รับการปลูกฝังและเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ จากการศึกษาพบว่ารูปแบบการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะของทหารกองประจำการกองทัพไทยโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้ผู้ใหญ่และการเรียนรู้โดยการรับใช้สังคม ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นการสร้างความคุ้นเคย ขั้นการสร้างความร่วมมือกับชุมชน ขั้นการสร้างเป้าหมายการเรียนรู้ ขั้นเตรียมความพร้อมก่อนลงชุมชน ขั้นการให้บริการชุมชน ขั้นสะท้อนคิด และขั้นประเมินผล ทั้งนี้การนำแนวคิดการเรียนรู้ผู้ใหญ่มาใช้ช่วยสนับสนุนว่า ผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่จะถนัดในการเรียนรู้โดยการลงมือทำหรือการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ ซึ่งเมื่อนำการเรียนรู้โดยการรับใช้สังคมมาช่วยให้ผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่ตระหนักรู้และสะท้อนคิดในทุกขั้นตอนแล้ว จะช่วยทำให้ผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่หรือทหารกองประจำการเกิดจิตสำนึกสาธารณะระดับการปฏิบัติเพื่อสังคมได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้หากทหารกองประจำการได้ถูกปลูกฝังจิตสำนึกสาธารณะแล้ว ก็เปรียบเสมือนประเทศชาติจะมีกำลังคนทุกหนทุกแห่งที่มีความพร้อมทั้งด้านร่างกายและจิตใจในการช่วยเหลือหรือบรรเทาวิกฤตการณ์ของประเทศได้อย่างยั่งยืน

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- เกียรติศักดิ์ แสงอรุณ. (2551). แนวทางการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะสำหรับเยาวชนไทย กรณีศึกษากลุ่มและเครือข่ายเยาวชนที่ทำงานด้านจิตสำนึกสาธารณะ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ภาควิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จรี ทังษ์ (2552). การประยุกต์ใช้เทคนิคการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมในการจัดการศึกษาระดับอาชีวศึกษา. *วารสารการศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์*, 5(1-2), 67-80.
- จินตนา สุจิตานนท์. (2554). *การศึกษาด้านชีวิตและการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ: โอ.เอส. พรินติ้ง เฮ้าส์.
- ปรีชา แคล้วปลอดทุกข์. (2535). *การปรับปรุงทหารกองประจำการให้เพิ่มบทบาทในการพัฒนาประเทศ*. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล. กรุงเทพฯ: หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร.
- สมพงษ์ สิงหะพล (2542). เทคนิคการสอนของการเรียนแบบร่วมมือ. *วารสารสีมาจารย์*. 13(25), 41-44.
- อาชัญญา รัตนอุบล (2542). *เงื่อนไขการเรียนรู้ของผู้ใหญ่และแนวทางการสอนผู้ใหญ่* [เอกสารอัดสำเนา]. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการศึกษานอกโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อาชัญญา รัตนอุบล (2551). *พัฒนาการการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมสำหรับผู้ใหญ่*. กรุงเทพฯ: ภาควิชานโยบาย การจัดการ และความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

- Alt, M. N., & Medrich, E. A. (1994). *Student outcomes from participation in community service paper prepared for the U.S. department of education, office of research*. Retrieved from: <http://www.csf.colorado.edu>
- Belisle, K., & Sullivan, E. (2007). *Service learning lesson plans and projects*. Amnesty International and Human Rights Education Associates.

- Brookfield, S. D. (1986). *Understanding and facilitating adult learning*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Erickson, J. A., & Jeffrey B. A. (1997). *Learning with the community: Concept and models for service-learning in teacher education*. AAHE's series on service-learning in the disciplines. Washington D.C.: American Association of College for Teacher Education.
- Knowles, M. S. (1980), *The modern practice of adult education: From pedagogy to andragogy* (Revised Edition). Englewood Cliffs: Prentice Hall/Cambridge.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.